

8. Ягунова Е. В., Пивоварова Л. М. Извлечение и классификация колокаций на материале научных текстов. Предварительные наблюдения / Е. В. Ягунова, Л. М. Пивоварова. – СПб., 2010. – 250 с.

Анотація

У статті розглядаються загальновідомі теорії, принципи та методи виділення колокацій із спеціалізованої термінології. Особлива увага приділяється статистичному методу, його структурним частинам log-likelihood, MI, t-score. На думку автора, використання статистичного підходу для виділення стійких словосполучень можна вважати найбільш простим способом виявлення колокацій в тексті. За його допомогою складаються частотні списки слів, які опинилися ліворуч або праворуч від ключової лєми в межах заданого діапазону. Також застосовуються статистичні заходи асоціації, які засновані на формулах, що використовують частоту спільного явища слів в колокації, частоти кожного компонента словосполучення, обсяг корпусу тощо. В процесі паралельного перекладу військових термінів із офіційних документів НАТО, вказується на можливість застосування статистичного апарату для виділення сталих виразів в Національному корпусі російської мови.

Ключові слова: колокація, спеціалізована термінологія, статистичний метод, log-likelihood, MI, t-score, паралельний переклад, НКРМ.

Summary

The article deals with the well-known theory, principles and methods of allocation of the collocation of specialized terminology. Particular attention is paid to the statistical method, its structural parts of the log-likelihood, MI, t-score. The author notes that the allocation of set phrases used in many fields, including semantic and lexicographical research (in particular, the creation of electronic dictionaries for National buildings), in automated translation and analysis of specialized terms. In this case, the use of a statistical approach to isolate stable combinations can be considered as the easiest way to identify the collocation in the text. With it consists frequency lists words that turned left or right of lemmas key within a predetermined range. It is alleged that the existing software tools automatically detect collocations based on statistical methods should be developed. During a parallel translation of the terms of the NATO military official documents indicated the possibility of using statistical tools for the isolation of stable expression in the Russian National Corpus.

Keywords: Colocation, specialized terminology, the statistical method, log-likelihood, MI, t-score, a parallel translation, NKRM.

УДК 811.111'367.7'373.7:398

Гаврилова В. В.,

аспірантка,

Бердянський державний педагогічний університет

havrilova.vika@gmail.com

СТРУКТУРНИЙ АСПЕКТ АНГЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ ІЗ КОМПОНЕНТОМ “НАЗВА СВЯТА”

Паремії як втілення багатовікового народного досвіду є важливою частиною фразеологічного складу мови. Паремії вже не одне десятиліття різнобічно досліджуються в традиційних мовознавчих, пареміологічних, фольклористичних студіях, результатом яких є сотні праць, що висвітлюють особливості структури, семантики, стилістики та функціонування паремійних одиниць на матеріалі різних мов. Питання світової та слов'янської пареміології знайшли відображення у працях багатьох лінгвістів: О. Потебні, Л. Сміта, Л. Булаховського, В. Мокієнка, М. Алефіренка, Й. Млацек, Л. Скрипник, П. Савін та ін.

Незважаючи на значну різноманітність праць з пареміології, говорити про всебічне вивчення паремій ще зарано. Їхнє вивчення у різноманітних аспектах продовжує залишатися досить актуальним завданням сучасного мовознавства. Поза увагою дослідників поки що залишається низка проблемних питань, зокрема тих, що стосуються виявлення структурних особливостей цих стійких одиниць.

Таким чином, **актуальність** нашої розвідки зумовлена необхідністю дослідження англійських паремій в структурному аспекті.

Метою нашого дослідження є структурний аналіз паремій з компонентом “назва свята” в англійському пареміологічному корпусі. Нашу розвідку виконано у рамках дисертаційного дослідження на тему: “Паремії із компонентом “календарний хрононім” в англійській, французькій та українській мовах: структурно-семантичний та функціональний аспекти”.

Поставлена ціль передбачає вирішення наступних **завдань**: здійснити огляд теоретичних праць, присвячених питанням структури пареміологічних одиниць; визначити структурні характеристики та проаналізувати структурно-граматичні моделі паремій з компонентом “назва свята” в досліджуваній мові.

У нашій роботі під терміном “паремія” ми розуміємо короткий, змістовний, багатьом відомий вислів, що має давнє походження і в образній, виразній формі передає практичний припис або корисну пораду [13, 1203]. До складу паремій відносимо прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми, приповідки, народні прикмети, побажання, прокльони тощо.

Аналіз будь-яких мовних одиниць передбачає три основні рівні дослідження: семантичний (логіко-семантичний план), синтаксичний (традиційно структурно-граматичний) та прагматичний (стилістико-функціональний план) [1, 24].

Важливість вивчення структурних особливостей стійких виразів неодноразово підкреслювалось у працях різних лінгвістів (З. Тарланов, А. Назарян, О. Ренковська) [7, 69; 4, 34–35; 5, 545]. Так, О. Кунін з-поміж стійких виразів англійської мови виокремлює два структурних типи: зі структурою словосполучення та зі структурою речення [2, 71]. Цю думку поділяє і Л. Скрипник, яка також розрізняє два граматико-структурних класи паремій: стійкі одиниці організовані за моделлю словосполучення і ті, що функціонують в ролі члена речення [6, 80]. Такого ж принципу диференціації стійких виразів дотримується в своєму дослідженні й М. Шанський. У свою чергу, всі стійкі звороти, що являють собою речення вчений поділяє на дві групи: 1) ті, які можуть вживатися як самостійні речення, або бути компонентами складних; 2) ті, що лише називають явища дійсності, тобто виступають як номінативні одиниці і можуть бути лише частиною речення, тобто виконувати функцію його окремого члена [8, 80].

Такі підходи до кваліфікації паремій спостерігаються і в зарубіжних наукових доробках. Так, німецький дослідник В. Фляйшер, розглядаючи сталі вирази з точки зору синтаксису, поділяє їх на три структурні типи: непередикативні словосполучення, стійкі передикативні конструкції та стійкі речення [9, 30].

Ґрунтуючись на теоретичних засадах О. Куніна, М. Шанського, Л. Скрипник, В. Фляйшера та беручи до уваги лексико-граматичні та синтаксичні функції паремій,

визначаємо у їх складі ряд наступних структурних моделей: паремії співвідносні зі словосполученням та паремії співвідносні з реченням.

Методом суцільної вибірки з англійських словників та електронних ресурсів нами було проаналізовано 1177 паремій із компонентом “календарний хрононім”. З них в 285 пареміях функцію хрононіма виконує назва свята.

Опрацьований нами матеріал дає підстави стверджувати, що з точки зору синтаксису паремії в більшості випадків мають структуру речення. В цьому полягає, як слушно стверджує Л. Скрипник, їхня комунікативна сутність, тобто здатність виступати як елемент комунікації, спілкування, передавати певне судження, ціле повідомлення [6, 80–81]. Паремії структурно організовані за моделями словосполучень зустрічаються рідше і становлять лише 14,4% від кількості досліджених паремій з компонентом “назва свята”. Одиниці цієї групи здатні вживатися як будівельний матеріал для складніших за будовою конструкцій (прислів'їв, афоризмів, прикмет тощо): *as dark as a Yule midnight* (букв. темно, як на Святвечір (24 грудня)); *as good as Christmas* (букв. добре, як Різдво (25 грудня)); *latter Lammas* (букв. пізній Ламмас (Лугнасад (1 серпня)); *the twelve days of Christmas* (букв. дванадцять днів Різдва).

Щодо паремій з компонентом “назва свята”, будова яких співвідноситься з реченням, то нами встановлено, що даний структурний тип за кількістю значно переважає паремії-словосполучення і становить 85,6%.

Виявлено, що в англійській мові паремії-речення зазвичай репрезентовані трьома синтактико-граматичними типами: розповідним, спонукальним та питальним. Окличні речення серед паремій, як зауважує О. Кунін, не зустрічаються [3, 258].

Серед досліджуваних одиниць домінантним типом виступають розповідні паремії, незначною кількістю представлені спонукальні, меншою – питальні.

У межах кожного типу ми виокремлюємо дві групи: паремії, організовані за моделлю простого речення та паремії, що мають будову складних речень.

Зауважимо, що число паремій – простих розповідних речень з компонентом “назва свята” складає 35,7%. Підметом в них переважно виступає іменник (*After Christmas comes Lent* (букв. після Різдва (25 січня) приходить Піст), на відміну від паремій – складних речень, де, наприклад, особовий займенник *he* виконує функцію підмета (*He who is a fool at Christmas will not grow wise by the first of May* (букв. Той, хто дурень на Різдво (25 січня), не стане розумнішим до першого травня).

Також нами зафіксовано, що підмет паремій-простих розповідних речень може поширюватись за рахунок прикметника, що виконує функцію препозитивного, рідше постпозитивного означення [3, 258]:

а) прикметник в препозиції: *White Easter brings green Christmas* (букв. білий Великдень приносить зелене Різдво (25 грудня)); *A light Christmas makes a full sheaf* (букв. світле Різдво робить повним сніп); *New Year comes once a twelve month* (букв. Новий рік приходить раз на дванадцять місяців); *A rainy Easter betokens a good harvest* (букв. дощовий Великдень віщує хороший врожай);

б) прикметник в постпозиції: *Christmas wet gives empty granary and barrel* (букв. вологе Різдво дарує порожню комору і бочку); *The night of St. Peter shows the weather for the next forty days* (букв. Ніч Святого Петра (22 лютого) показує

погоду на найближчі сорок днів); Romanus bright and clear indicates a goodly year (букв. Роман (28 лютого) яскравий і ясний провіщає хороший рік).

Крім того, нами виявлені паремії в яких, функцію означення виконує іменник в родовому відмінку: St. Michael's rain does not stay long in the sky (букв. (29 вересня) дощ Святого Михайла не довго залишається в небі); St. Matthew's rain fattens pigs and goats (букв. дощ Святого Матвія (21 вересня) відгодовує свиней і кіз).

Варто також зазначити, що у деяких випадках підмет простих розповідних речень зустрічається без означення, тоді як другий іменник має препозитивне означення: Candlemas brings great rains (букв. Стрітєння (2 лютого) приносить великі страждання); Bartholomew brings the cold dew (букв. Святий Варфоломій (24 серпня) приносить холодну росу); Dorothea gives the most snow (букв. Свята Доротея (6 лютого) дає багато снігу).

Щодо стійких виразів, що мають будову розповідного складного речення, то їх частка складає 43,8 % від усього обстеженого нами загалу паремій-речень з компонентом “назва свята”. Варто також зазначити, що паремії, еквівалентні складному реченню, в англійській мові можуть мати складносурядну та складнопідрядну будову.

Незважаючи на те, що з опрацьованого матеріалу помітне домінування паремій, які мають будову складнопідрядних речень, нами зафіксована невелика кількість складносурядних паремій з різним типом зв'язку:

а) сполучникові: Festivities may begin at Christmas, but they must end at Lent (букв. свята можуть початися на Різдво (25 січня), але вони повинні закінчитись у Великий піст); At St. Vincent the rain ceases and the wind comes (букв. на Святого Вінсента (19 липня), дощ припиняється, але приходить вітер).

б) безсполучникові: New Candlemas Day, a good goose will lay, Old Candlemas Day any goose will lay (букв. на нове Стрітєння (2 лютого) гарна гуска відкладає яйця, на старе Стрітєння (14 лютого) – жодна); First comes David, next comes Chad (букв. спочатку приходить Давид (1 березня), потім приходить Чад (2 березня)).

Найпитомішу частку з-поміж паремій з компонентом “назва свята” складають складнопідрядні речення. Структури цього типу характеризуються синтаксичною нерівноправністю поєднаних підрядним зв'язком предикативних частин. Серед даного типу виокремлюємо наступні структурні моделі:

а) підрядна частина стоїть після головної і з'єднується відносним займенником that: Christmas has been talked of so long that it has come at last (букв. про Різдво так довго говорили, що воно нарешті прийшло); Thunder during Christmas week indicates that there will be much snow during the winter (букв. грим під час різдвяного тижня вказує на те, що зима буде сніжною);

б) підрядна частина стоїть перед або після головної і вводиться за допомогою сполучника when: Candlemas day is come and gone, when the snow lies on a hot stone (букв. Стрітєння (2 лютого) приходить і йде, коли сніг лежить на розпеченому камені); When on St. George ye will hide a crow, a good harvest may be expected (букв. коли на Святого Георгія (23 квітня) жито приховає ворону, можна очікувати хороший врожай);

в) підрядна частина стоїть перед головною і вводиться відносним займенником *who*: *Who shears his sheep before St. Gervatius' Day, loves more his wool than his sheep* (букв. Хто стриже своїх овець до Дня Святого Серватія (13 травня), той любить вовну більше ніж овець).

Крім того, в англійській мові з-поміж паремій даного структурного типу нами виявлена значна кількість речень з підрядною частиною умови. Залежна частина в них виражає умову перебігу дії, зазначеної в головній частині. Засобом зв'язку частин цих речень є сполучник *if*: *If St. Paul's Day be fine, the year will be the same* (букв. якщо на Святого Павла (25 січня) гарний день, то й рік буде такий); *If it rains on Philip's and Jacob's Day, a fertile year may be expected* (букв. якщо йде дощ на Святого Пилипа та Якова (3 травня), рік обіцяє бути родючим); *If it thunders on All Fools' Day, it brings good crops of corn and hay* (букв. якщо грим на День усіх дурнів (1 квітня), то він принесе хороші врожаї кукурудзи та сіна).

Дещо меншою групою подані одиниці зі структурою складнопідрядних речень з компонентом “назва свята”, в яких підрядне речення виражає причинно-наслідкову обумовленість дії головного речення. У цій структурній моделі підрядне речення починається зі сполучника *as* і передує головне речення, що починається з прислівника *so*: *As many mince pies as you taste at Christmas, so many happy months you will have* (букв. скільки пампушок з маком ви спробуєте на Різдво (25 січня), стільки щасливих місяців ви будете мати); *As long as the bird sings before Candlemas, it will greet after it* (букв. як довго птахи будуть співати перед Стрітінням (2 лютого), так довго вони будуть нас вітати після нього).

Спонукальні паремії-речення з компонентом “назва свята” в нашому дослідженні становлять 8,2%. Вони можуть бути структурно оформлені як:

а) прості речення: *At St. Urban gather your walnuts* (букв. на Святого Урбана (25 травня), збирай свої горіхи); *On Candlemas day throw candle and candlestick away* (букв. на Стрітіння (2 лютого), викинь свічки і свічники геть); *On St. Barnabas, put as sythe to the grass* (букв. на Святого Варнави (11 червня), покладіть косу на траву); *St. Matthias, sow both leaf and grass* (букв. на Святого Матіаса (14 травня), сій листя і траву).

б) складносурядні речення: *Owe money on Easter and Lent will seem short to you* (букв. візьми в борг до Великодня і піст здаватиметься коротким); *On St. Valentine's Day cast beans in clay, but on St. Chad sow good or bad* (букв. у день Святого Валентина (14 лютого), кинь боби в багно, але на Святого Чада (2 березня), сій добре чи погано); *Spend Easter and Christmas with whomever you want, but celebrate Mardi Gras with your own* (букв. проведи Великдень і Різдво (25 грудня) з ким бажаєш, а Масний вівтороксвяткуй сам).

в) складнопідрядні речення: *Never rued the man that laid in his fuel before St. John* (букв. ніколи не засмучуй людину, яка закладає дрова аж до Святого Іоанна (24 червня)).

Найменшу частотність вживання мають паремії організовані як питальні речення. Їх кількість складає 0,8% від усього обстеженого нами загалу паремій-речень англійської мови з компонентом “назва свята”: *What are you waiting for? Christmas?* (букв. Чого ти чекаєш? Різдва?).

У межах паремій, що мають будову речення варто виокремити досить продуктивну групу еліптичних конструкцій, які характеризуються формальною відсутністю головного члена (дієслова-присудка). Їм притаманна лаконічність, яка виражається в максимально чіткій та скомпресованій формі. Паремії з даним структурним типом становлять 11,5% від загальної кількості обстежених англійських стійких виразів з компонентом “назва свята”: *Dark Christmas, heavy wheat sheaf* (букв. темне Різдво, важкий сніп пшениці); *Easter in snow, Christmas in mud* (букв. Великдень у снігу, Різдво в багні); *A warm Christmas, a cold Easter* (букв. тепле Різдво, холодний Великдень); *Late Easter, long, cold spring* (букв. пізній Великдень – довга, холодна весна).

Отже, аналіз структури англійських паремій з компонентом “назва свята” показав, що названі одиниці відзначаються неоднорідністю та різноманітністю синтаксичної будови, що робить їх яскравими, розмаїтими, живими засобами стилістики. Основна кількість паремій утворена за моделями розповідних простих, складнопідрядних, складносурядних та еліптичних речень. Менш продуктивними є моделі словосполучень та питальних речень.

Перспективою наших подальших досліджень ми вважаємо вивчення паремій з компонентом “назва свята” у зіставному та функціональному аспекті.

Література

1. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій : дис. ... к. філол. н. : 10.02.01 “Українська мова” / О. В. Дуденко. – К., 2002. – 218 с.
2. Кунин А. В. Курс фразеології сучасного англійського мови / А. В. Кунин. – М. : Вища школа, 1996. – 381 с.
3. Кунин А. В. Фразеологія сучасного англійського мови / А. В. Кунин. – М. : Міжнарод. стосунки, 1972. – 288 с.
4. Назарян А. Г. Фразеологія сучасного французького мови / А. Г. Назарян. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Вища школа, 1987. – 287 с.
5. Ренковская Е. А. Некоторые особенности синтаксической структуры русских пословиц (на примере монопредикатных предложений) / Е. А. Ренковская // Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии : [сб. науч. ст.]. – М. : РГГУ, 2011. – № 10 (17). – С. 545–555.
6. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови / Л. Г. Скрипник. – К. : Наукова думка, 1973. – 280 с.
7. Тарланов З. К. Пословицы как материал для изучения синтаксиса: (История изучения и определения пословиц) / З. К. Тарланов // Уч. зап. Ленинград. пед. ин-та. : [сб. науч. ст.]. – Петрозаводск, 1972. – Т. 467. – С. 69–106.
8. Шанский Н. М. Фразеологія сучасного російського мови : [учеб. пособие] / Н. М. Шанский. – 4-е изд., испр. и доп. – СПб. : Спец. л-ра, 1996. – 192 с.
9. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer. – Tübingen : Niemeyer, 1997. – 231 s.
10. Apperson G. L. Dictionary of proverbs / G. L. Apperson. – Great Britain : Wordsworth Editions 2006. – 656 p.
11. Dwight E. M. Curiosities in Proverbs: A Collection of Unusual Adages, Maxims, Aphorisms, Phrases and Others Popular Dicta from Many Lands [Electronic resources] / E. M. Dwight. – London : G. P. Putman's Sons, 1916 – 428 p. – Режим доступу : <http://www.bartleby.com/br/346.html>.
12. Inwards R. Weather Lore: Collection of Proverbs, Sayings and Rules Concerning the Weather / R. Inwards. – United Kingdom : Cambridge University Press, 2014. – 212 p.
13. New Webster's Dictionary of the English Language / [ed. By E.G. Finnegan]. – Delhi : Surjeet Publications, 1989. – 1824 p.

14. The Oxford dictionary of English proverbs / [ed. by F. Wilson, W. Smith]. – 3rd ed. – Oxford : Clarendon press, 1970. – 930 p.

Анотація

Статтю присвячено дослідженню англійських паремій з компонентом “назва свята” в структурному аспекті. Проведено аналіз праць вітчизняних і зарубіжних авторів, які мають різні підходи, щодо структурно-синтаксичної класифікації цих стійких виразів. Розглянуті основні структурні моделі та визначені структурно-граматичні характеристики пареміологічних одиниць. Встановлено, що в англійському пареміологічному корпусі переважають сталі вирази співвідносні з реченням. Менш продуктивними структурними моделями зазначених вище пареміологічних одиниць є словосполучення та питальні речення.

Ключові слова: паремії, сталі вирази, структурні моделі паремій, календарний хрононім.

Summary

The article is devoted the problems of English pemiias with the component “the name of a holiday” in structural aspect. It was analyzed the results of national and foreign scholars papers that highlight the different approaches to syntactical classification of the communicative expressions. The basic structural models and grammatical characteristics of the pemiiological units were defined. It was determined in English communicative expressions as a sentence are prevail. Less productive structural models are the word combinations and interrogative sentences.

Keywords: pemiias, pemiiological fund, set expressions, structural models of pemiias, calendar chrononyms.

УДК 811.161.2'8:165.43

Гошовська О. В.,

аспірантка,

Прикарпатський національний університет

імені В. Стефаника (Івано-Франківськ)

oksymoron_19@rambler.ru

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ

Слово – це знакове відображення категоризованого відтинку концептуальної картини світу. “Часово-просторовий континуум охоплений знаковістю, – пише М. А. Красавський. – Знак – це переконливе свідчення існування певної думки, ідеї у свідомості людини” [5, 105]. За О. С. Іссерс, коли люди використовують слова, позиція лінгвіста вирізняється з-поміж інших усвідомленням: певне слово – одна із версій реального світу, спосіб відображення дійсності [4, 84]. Якщо концепт – результат “опису дійсності особливого роду – ментальної” [18, 55], то потребує номінального представлення в етноспецифічному знаці, який належить до ментального лексикону. Г. Лейбніц згадує випадок з місіонерської практики, коли, перекладаючи Символ віри для туземського племені готтентотів, слова “Дух Святий” довелося описово передати як “ніжний і приємний вітерець” за аналогією до грецьких і римських слів πνεύμα, anima, spiritus, що первісно означали вдихуване повітря чи вітерець як одну із найтонших речей, відомих нам через посередництво відчуттів, а, бажаючи поступово ввести людей в область надчуттєвого доводиться починати з відчуття [8, 104–105]. Цей переказ спонукає замислитись над невідповідністю іменування, що у свій час встигла стати предметом для дискусій (між структуралістом Ф. де Соссюром і попередником